

8. Травматизм на виробництві у 2013 році. Статистичний бюлетень. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці. 2014 р.

9. Безпека умов праці та травматизм на виробництві. Економічна доповідь. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці. 2014 р.

УДК 347.001.76

Буняк Н.М., к.е.н.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

У статті визначено роль державно-приватного партнерства у забезпеченні інноваційного розвитку країни. Розглянуто різні підходи до визначення сутності поняття "державно-приватне партнерство". Обґрунтовано зміст, ознаки, принципи, форми, завдання використання державно-приватного партнерства в інноваційній сфері України. Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності взаємодії держави та приватного сектору в забезпеченні інноваційного розвитку України.

Ключові слова. Державно-приватне партнерство, інноваційна сфера, інноваційний розвиток, органи державної влади, приватний сектор.

The role of public-private partnership in providing of innovative development of the country is defined in the article. Different approaches to defining the essence of the concept of "public-private partnership" are considered. The content, features, principles, forms, tasks for public-private partnership using in innovative sphere of Ukraine are proved. Recommendations for improving of effective cooperation between state and private sector in providing innovative development of Ukraine are developed

Keywords. Public-private partnership, innovative sphere, innovative development, public authorities, private sector.

В статье определена роль государственно-частного партнерства в обеспечении инновационного развития страны. Рассмотрены различные подходы к определению сущности понятия "государственно-частное партнерство". Обоснованы содержание, признаки, принципы, формы, задачи использования государственно-частного партнерства в инновационной сфере Украины. Разработаны предложения по повышению эффективности взаимодействия государства и частного сектора в обеспечении инновационного развития Украины.

Ключевые слова. Государственно-частное партнерство, инновационная сфера, инновационное развитие, органы государственной власти, частный сектор.

Вступ. Формування в Україні економіки інноваційного типу потребує не тільки створення нових інституційних умов, але й посилення взаємодії держави

та бізнесу в інноваційній сфері. У зв'язку з цим виникає необхідність пошуку ефективних механізмів поєднання інтересів основних учасників інноваційного процесу, забезпечення ефективною співпраці між ними щодо реалізації суспільно важливих інноваційних проектів.

Ефективним інструментом, що використовується у розвинутих країнах світу для об'єднання ресурсів держави та приватного сектору, підвищення ефективності їхнього використання, мінімізації ризиків інноваційної діяльності, є державно-приватне партнерство.

Дослідження особливостей співробітництва органів державної влади і приватного сектору з метою розробки пропозицій щодо підвищення ефективності такої взаємодії в інноваційній сфері та активізації інноваційних процесів є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми та особливості розвитку державно-приватного партнерства у різних сферах діяльності знайшли своє відображення у наукових дослідженнях таких вітчизняних та закордонних вчених, як Варнавського В., Винницького Б., Делмона Дж., Лендъел М., Онищука Б., Павлюк К., Павлюк С., Полякової О., Сегварі П. та інших.

Методика досліджень. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у галузі забезпечення взаємодії державних органів влади та приватного сектору, багато питань пов'язаних із розвитком державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, зокрема, як інструменту забезпечення інноваційного розвитку країни залишаються малодослідженими. Це обумовлює необхідність проведення подальших досліджень у цьому напрямку.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування ролі державно-приватного партнерства у забезпеченні інноваційного розвитку країни.

Для досягнення поставленої мети було вирішено такі завдання:

- розглянуто різні підходи до визначення сутності поняття "державно-приватне партнерство";
- визначено зміст, ознаки, принципи, форми, завдання, запровадження державно-приватного партнерства в інноваційній сфері;
- розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності взаємодії держави та приватного сектору в забезпеченні інноваційного розвитку України.

Результати досліджень. Перехід України на інноваційну модель розвитку відбувається в умовах погіршення економічної ситуації, скорочення бюджетного фінансування усіх сфер діяльності, зменшення державного замовлення на проведення фундаментальних та прикладних досліджень, низької питомої ваги вітчизняних підприємств, що впроваджують інновації.

Забезпечити інноваційний розвиток країни в цих умовах можна лише за рахунок об'єднання зусиль основних учасників інноваційного процесу: держави та бізнесу.

Протягом останніх 20-ти років у розвинутих країнах світу для вирішення важливих соціально-економічних проблем суспільства, зокрема, і в інноваційній сфері, за рахунок об'єднання зусиль та ресурсів держави і приватного сектору використовується державно-приватне партнерство.

В економічній літературі відсутній загально визнаний підхід до визначення сутності поняття "державно-приватне партнерство" (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття "державно-приватне партнерство"

Визначальна риса	Визначення	Автор
1	2	3
співробітництво	конструктивне співробітництво держави, суб'єктів підприємницької діяльності і громадянських інститутів в економічній, політичній, соціальній, гуманітарній та інших сферах суспільної діяльності для реалізації суспільно значимих проектів на засадах пріоритетності інтересів держави, її політичної підтримки, консолідації ресурсів сторін, ефективного розподілу ризиків між ними, рівноправності і прозорості відносин для забезпечення поступального розвитку суспільства	К.В. Павлюк, С.М. Павлюк [3, с.11]
альянс	інституційний та організаційний альянс між державою і бізнесом з метою реалізації національних і міжнародних, масштабних і локальних, але завжди суспільно значущих проектів в широкому спектрі діяльності: від розвитку стратегічно важливих галузей промисловості та науково-дослідницьких конструкторських робіт до забезпечення суспільних послуг	В.Г. Варнавський [1]
форма	форма здійснення компромісу інтересів між учасниками, що виражається в залученні інвестицій у реальний сектор економіки, економічному розвитку регіонів та полегшенні виходу економічних агентів на ринки капіталів	Л.І. Федулова, І.Г. Яненкова [7, с.60]
контрактні чи юридичні відносини	будь-які контрактні чи юридичні відносини між державними і приватними структурами з метою покращення і/чи розширення інфраструктурних послуг, виключаючи контракти щодо державного замовлення (державні закупки)	Дж. Делмон [2, с.2]
суспільний інститут	суспільний інститут, що включає в себе сукупність формальних і неформальних правил, у рамках яких з метою задоволення потреб суспільства здійснюється спільна діяльність державних органів влади і приватного сектора на основі набору альтернатив поведження	О.М. Полякова [5, с. 317]

Аналіз різних підходів до визначення сутності поняття "державно-приватне партнерство" дозволив зробити висновок, що незважаючи на певні відмінності в його трактуванні, більшість вчених зосереджують увагу на отриманні взаємної вигоди від співпраці держави та приватного сектору під час задоволення суспільних потреб. У процесі такої взаємодії забезпечується баланс інтересів її учасників, відбувається поділ ризиків, збалансування повноважень і прибутку, а держава ще й отримує певний соціальний ефект. Остання, як учасник державно-приватного партнерства, визначає в яких об'єктах інфраструктури, послугах існує потреба, а бізнес-структури формують відповідні пропозиції щодо їхнього задоволення.

Відповідно до Закону України "Про державно-приватне партнерство" основними його ознаками є: забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера; довготривалість відносин (від 5 до 50 років); передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства; внесення приватним партнером інвестицій в об'єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством [6].

В Україні інноваційна сфера згідно Закону України "Про приватно-державне партнерство" не віднесена до основних сфер застосування державно-приватного партнерства. Однак в законодавстві не забороняється його використання щодо реалізації суспільно важливих інноваційних проектів.

Варто відмітити, що сьогодні в Україні сформувався ряд передумов, які обґрунтовують необхідність використання такої співпраці саме в інноваційній сфері, зокрема, висока стратегічна значимість інновацій у забезпеченні соціально-економічного розвитку країни та потреба в реалізації дороговартісних національних і суспільно-значимих проектів, залученні ресурсів приватного сектору, забезпеченні розвитку приватної ініціативи в інноваційній сфері.

На початкових етапах формування механізм державно-приватного партнерства у розвинутих країнах світу використовувався виключно для організації та проведення спільних наукових досліджень і створення об'єктів інноваційної інфраструктури. Пізніше механізми такої співпраці ускладнились і почали охоплювати всі стадії інноваційного процесу. Хоча, як правило, державний сектор (представлений науково-дослідними установами, ВНЗ) проявляє значну активність на етапі проведення фундаментальних досліджень та створенні науково-технічних розробок, а приватний – на етапі управління реалізацією інноваційним проектом.

Співпраця в межах партнерства обумовлена різними цілями, які переслідують його учасники. Так, основними цілями держави є: стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, залучення позабюджетних

коштів до реалізації важливих науково-технічних та інноваційних програм, забезпечення на цій основі інноваційного розвитку країни.

Основними мотивами до участі в партнерстві приватного сектору є: можливість отримати прибуток, знизити комерційні ризики, скоротити терміни окупності інвестицій в інноваційні проекти, підвищити свою конкурентоспроможність на ринку.

У практиці господарювання розвинутих країн використовуються різні підходи до ініціювання співпраці держави та бізнес-структур в інноваційній сфері. В Україні, як правило, ініціатива такого партнерства надходить від держави, яка визначає пріоритетні напрями інноваційного розвитку і залучає до реалізації соціально важливих інноваційних програм, які неможна реалізувати виключно її зусиллями, приватний сектор.

Держава як ініціатор співпраці в інноваційній сфері:

- визначає законодавчі основи механізму організації та функціонування державно-приватного партнерства;
- формує інституційне інноваційне середовище для реалізації інноваційних проектів;
- надає деякі гарантії та пільги, а також матеріальні та фінансові ресурси необхідні для створення важливих соціальних інновацій та високих технологій.

Тобто, основна функція держави, як учасника державно-приватного партнерства, полягає у створенні сприятливих умов для інноваційної діяльності шляхом формування відповідного інституційного середовища.

В економічній літературі, як правило, виділяють дві основні форми державно-приватного партнерства:

- інституційну, яка полягає у створенні окремої юридичної особи (господарської одиниці);
- договірну, яка реалізується шляхом укладання договору про співпрацю і передбачає оптимальний розподіл повноважень щодо контролю над спільною реалізацією важливих суспільних проектів, зокрема узгодження функцій, ризиків, винагород, а також використання ефективних підходів до забезпечення бажаних результатів.

В Україні на законодавчому рівні затверджена лише договірна форма державно-приватного партнерства, яка передбачає укладення договорів про концесію; спільну діяльність; інших договорів, які відповідають вимогам, встановленим вітчизняним законодавством.

В основі формування та функціонування державно-приватного партнерства у багатьох країнах світу лежать наступні принципи [3, с.18-19]:

- прозорість (надання органами влади повної інформації інвесторам, концесіонерам, усім зацікавленим сторонам);
- змагальність (створення рівних умов щодо залучення до партнерства для всіх потенційних приватних партнерів);

- підзвітність (відповідальність усіх партнерів перед громадськістю і взаємні зобов'язання, які є визначеними в договірному порядку);
- законність (створення партнерств у формі, яка дозволяється чинним законодавством та іншою нормативно-правовою базою);
- зрозумілість і передбачуваність (зрозумілість формулювання умов партнерства, зокрема у відповідному договорі, забезпечення можливості їх виконання без суттєвих змін);
- врахування специфіки (формування партнерств із врахуванням особливих потреб певного регіону (території, громади), галузі соціально-економічного життя);
- економічна та фінансова сталість (врахування рівня споживання послуг, що створюються в результаті партнерства, і позитивних наслідків для розвитку економіки в цілому);
- гнучкість (забезпечення можливості швидкого реагування та врахування змін у середовищі, в якому діє партнерство);
- рівність (забезпечення доступу до послуг для соціально вразливих прошарків населення, зокрема бідних);
- соціальне залучення (створення умов для залучення до процесу планування та реалізації партнерств різних суспільних груп).

В Україні сьогодні відсутній досвід ефективного використання механізму державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, що є значною перешкодою в забезпеченні її інноваційного розвитку.

Основними завданнями, що можуть бути вирішені в інноваційній сфері у межах державно-приватного партнерства, є:

- підвищення ефективності використання ресурсів державного та приватного секторів для забезпечення інноваційного розвитку держави;
- зниження навантаження на державний бюджет;
- реалізація важливих інноваційних програм, які характеризуються незначним комерційним ефектом, однак мають важливе значення для розвитку суспільства;
- розвиток інноваційної інфраструктури з врахуванням інтересів бізнес-структур та за їхньої активної участі;
- сприяння інтеграції освіти, науки, бізнесу, держави з метою активізації інноваційних процесів у країні;
- зменшення рівня ризику, пов'язаного із невизначеністю результатів інноваційної діяльності;
- забезпечення синергічного ефекту (поєднання професійних спеціалізацій та переваг кожного із партнерів забезпечує більший результат як кожного окремо).

Перетворення державно-приватного партнерства на ефективний інструмент забезпечення інноваційного розвитку України, на нашу думку, потребує:

- використання таких форм і структур взаємодії, що найкраще відповідають цілям інноваційного розвитку країни;
- оптимального врахування інтересів усіх учасників взаємодії не тільки при забезпеченні фінансування, але й під час розподілу кінцевого результату діяльності;
- кооперації зусиль держави та бізнес-структур, при цьому критерієм відбору учасникам партнерства має бути можливість отримання максимального ефекту за рахунок використання потенціалу бізнес-структур;
- реалізації функцій держави через бізнес-посередників (центри трансферу технологій, бізнес-інкубатори, технопарки, венчурні фонди), які сприяють розповсюдженню нових знань та комерціалізації технологій;
- дотримання принципу економічної рівності та відповідальності усіх учасників реалізації проектів у межах державно-приватного партнерства;
- зосередження ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційного розвитку;
- орієнтації на досягнення не тільки поточних, але й стратегічних завдань щодо розвитку національної інноваційної системи.

В інноваційній сфері відносини між державною та приватним бізнесом повинні носити характер як прямого, так і оберненого зв'язку. Тобто замовлення на реалізацію інноваційних проектів повинно надходити не лише від держави, але й приватний сектор може виступати ініціатором створення нової науково-технічної продукції, що у свою чергу дозволяє підприємствам коригувати державну інноваційну політику, а також певним чином сприяти вдосконаленню регуляторної бази.

Висновки. Отже, державно-приватне партнерство в інноваційній сфері передбачає співпрацю державних органів та приватного сектору, як рівноправних партнерів, протягом всього інноваційного циклу: починаючи від створення нового знання у результаті фундаментальних та прикладних досліджень до впровадження у виробництво соціально значущих інновацій.

Висока ефективність його використання з метою забезпечення інноваційного розвитку країни визначається такими факторами, як: наявність сприятливого інституційного середовища для налагодження співпраці між державно та приватним сектором, надання гарантій та підтримки з боку держави своїм партнерам, справедливий розподіл ризиків на основі договірної закріплення прав, обов'язків і сфер відповідальності між партнерами, запровадження системи громадського контролю за виконанням договірних зобов'язань як державою, так і приватним сектором.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень розвитку державно-приватного партнерства в Україні є розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційних механізмів управління інноваційними проектами державно-приватного партнерства.

Список використаних джерел

1. Варнавский В. Г. Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления [Электронный ресурс] / В. Г. Варнавский // Отечественные записки. Журнал для медленного чтения. – 2001. – № 6(21). – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/2004/6/gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo-v-rossii-problemy-stanovleniya>
2. Делмон Дж. Государственно-частное партнерство в инфраструктуре: практическое руководство для органов государственной власти [Электронный ресурс] / Дж. Делмон. – Астана : ИЦ «Апельсин», 2010. – 261 с. - Режим доступа : http://siteresources.worldbank.org/INTRUSSIANFEDERATION/Resources/305499-1291044797591/public_private_partner.pdf
3. Досвід та перспективи впровадження державно-приватних партнерств в Україні та за кордоном / Винницький Б., Лендъел М., Онищук Б., Сегварі П. – К.: «К.І.С.», 2008. – 146 с.
4. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 10-19
5. Полякова О. М. Державно-приватне партнерство в Україні: проблеми становлення / О. М. Полякова // Коммунальное хозяйство городов: Научно-технический сборник. – 2009. – № 87. – С. 317–322.
6. Про державно-приватне партнерство : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
7. Федулова Л. І. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи / Л. І. Федулова, І. Г. Яненкова // Наукові праці: науково-методичний журнал. Економіка. – 2009. – Т. 109, Вип. 96. – С. 57-60

УДК 336.5

Волошанюк Н. В., к. е. н.,

Товстуха Ю. О.

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Криворізький економічний інститут

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

У статті висвітлено сучасний стан фінансування соціального захисту населення в Україні, розглянуто причини неефективності фінансування сфери соціального захисту, запропоновано концептуальні підходи до реформування соціальної політики України.